

АВТОРСКИ ПРАВА В СЦЕНИЧНИ ИЗКУСТВА

Настоящият информационен материал е насочен към специалистите в сферата на Сценичните изкуства и цели да ги запознае с някои особености на уреждането на права при организацията на тяхната дейност. Акцент е направен върху правата, които поради специфичния си характер биха могли да останат неуредени. Това са правата на автори и други правоносители, чието пряко участие при подготовката на спектаклите често не е необходимо, но чието неуредяване се явява нарушение на Закона за авторското право и сродните му права.

Какви права се уреждат при поставянето на спектакъл на сцена

Създаването на сценичен (музикално-сценичен) спектакъл, който по своята природа е синтез от текст, музика, художествено оформление на сценично пространство, костюми и пр., изисква предварително уреждане на комплекс от авторски права, отнасящи се до отделните компоненти, свързани със спецификата на спектакъла – права върху литературната основа (оригинална пиеса, драматизацията по готово литературно произведение – роман или разказ, преработка на филмов сценарий от такъв на завършен филм в драматичен текст за сцена, либрето – при музикално-сце-

ничните произведения, превод на български език на литературно произведение/текст, когато оригиналът е на чуждестранен автор, и др.), права върху музикалната компонента (оригинална музика, създадена специално за спектакъл, готова музика, изпълнявана на живо или на запис като част от спектакъл), права върху сценография, костюмография и др.

Авторски права върху литературната основа – в кои случаи и как се уреждат

По отношение на литературната основа най-скромен като обем е обхватът

АВТОРСКИ ПРАВА В СЦЕНИЧНИ ИЗКУСТВА

на подлежащите за уреждане авторски права при спектаклите, при които авторът на оригиналното драматично произведение (пиесата), е починал преди повече от 70 години. При тази категория автори правата са погасени, като при спектакли по пиеси на български автори (Вазов, Ст.Л.Костов, Страшимиров, Йовков и др.) създадените от тях драматични произведения могат да се ползват свободно. Съществува разлика при постановките по произведения на същата категория чуждестранни автори (Булгаков, Пирандело, Хауптман, Метерлинк и др.), доколкото при тях следва да се уредят правата на авторите на превода на български език.

В останалите случаи, когато правата на автори на оригинални драматични произведения (пиеси) не са погасени, могат да се ползват широко разпространени услуги на посредници, които улесняват ползвателите при уреждането на авторски права за сцена, а именно: (i) специализирани (чуждестранни) агенции и организации (SACD, SIAE, The Marton Agency и др.); (ii) уреждане чрез „Театраутор“ за повечето български автори (вкл. починали, но с непогасени права, когато наследниците им се представляват от сдружението (Валери Петров, Станислав Стратиев, Георги Данаилов и др.) или (iii) чрез Министерството на културата – при починали български автори без наследници (Рачо Стоянов)¹. Ако

правото, предоставено на посредниците, не е на изключителна основа, не съществуват пречки договарянето между автор и ползвател да бъде осъществявано и директно.

¹ В срока на закрила, правата на тези категория автори се упражняват от Министерството на културата по реда на чл. 33, изр. първо от Закона за авторското право и сродните му права.

АВТОРСКИ ПРАВА В СЦЕНИЧНИ ИЗКУСТВА

Специфика на уреждането на авторските права при преработката на готови литературни произведения

Преработката на готови литературни произведения (романи, разкази, киносценарии и др. под.) в драматични текстове, предназначени за поставяне на сцена, следва да отчита следната специфика:

При киносценариите на филми, продуцирани от компании, базирани в САЩ, авторските права на сценаристите по презумпция са притежание на филмовия продуцент. В повечето от останалите държа-

ви, в т.ч. европейските, правата върху евентуално последващо използване (в случая, под формата на пиеса) на реализиран киносценарий обичайно са притежание на неговия автор, освен ако в договора му с филмовия продуцент не е уговорено друго. В тези случаи ползвателят трябва да се свърже с филмовия продуцент или с автора на сценария за получаване на съгласие за преработката на киносценария в пиеса. Обичайно такъв вид разрешения не се предоставят от посредници.

Сходен е начинът на уреждане на правата при адап-

тацията на романи, разкази и др. под. в драматични произведения (драматизация), предназначени за поставяне на сцена. Правата върху адаптацията на този вид литературни произведения в повечето случаи са притежание на издателите, които са ги получили от авторите при сключването на първоначалния издателски договор. В по-редки случаи правата върху адаптацията (за филм, за пиеса) на литературния първоизточник (роман, разказ) са притежание на автора.

Тук отново е уместно да се напомни за частния случай на упражнявани права от Министерство на културата, вкл. по отношение на адаптации и преработки по български автори без наследници (Ангел Каралийчев, Константин Константинов, Яна Язова, Павел Спасов и др.).

Включване на музика в сценично произведение. Синхронизация и публично изпълнение

За целите на представянето пред публика на сценични произведения, съдържащи музика, е

необходимо да бъдат уредени два вида права – правата за синхронизация и правата за публично изпълнение.

Свързването на музикална компонента със сценична постановка представлява вид **синхронизация** по смисъла на ЗАПСП. Музиката може да бъде специално написана за конкретния спектакъл или да се използва готова такава.

Публичното изпълнение на използваната музика в спектакъла, като част от сценичното представяне, е отделно право на нейните правоносители (автори,

изпълнители, звукозаписни продуценти, когато има такива).

Възлагането на написване на **оригинална музика** за сценичен спектакъл е честа практика при театрални постановки. В тези случаи договорът за възлагане най-често урежда както отстъпването от композитора на възложителя (театъра) на авторските права за синхронизация (като тези права обичайно се отстъпват на изключителна база за конкретния спектакъл), така и на правата за публично изпълнение на

АВТОРСКИ ПРАВА В СЦЕНИЧНИ ИЗКУСТВА

музиката при представянето на спектакъла пред аудитория. Договорите се сключват директно между правоносителя (автора, неговите наследници или музикалния издател) и възложителя.

Когато при постановките се използват готови музикални произведения – т.е. вече разгласени звукозаписи, а не специално създадени за конкретния спектакъл, на самостоятелно уреждане подлежат и двата вида права – за синхронизация и за публично изпълнение.

Ако в спектакъла е използ-

ван звукозапис на готова музика, тогава освен авторските права за синхронизация и за публично изпълнение, за същите видове използване права следва да се уредят и с носителите на сродно на авторското право – продуцентът на звукозаписа и съответният изпълнител/и.

В тези случаи правата за синхронизация (авторски и сродни) се уреждат чрез съответните музикални суб/издатели, а тези за публично изпълнение – чрез (местна) организация за колективно управление на права (в България това са „Музикаутор“ – за

авторските права и „Профон“ – за сродните права). Предоставянето на разрешения от двете организации става по тарифи, одобрени от Министерство на културата.

При постановки на готови чуждестранни музикално-драматични произведения (опери, оперети, мюзикъли) авторските права (композитор, либретист и др.) обичайно се уреждат от ползвателя в комплект (т.нар. „големи права“) чрез специализирани чуждестранни агенции (например: The Really

АВТОРСКИ ПРАВА В СЦЕНИЧНИ ИЗКУСТВА

Useful Group Ltd., Tams-Witmark, Josef Weinberger и др.), като в обхвата на придобиваните права най-често се включват както правата за синхронизация, така и за публично изпълнение. С автора на превода на либретото на български език ползвателят сключва отделен директен договор. При постановки на български музикално-драматични произведения ползвателят урежда авторските права пряко с правноносителите (авторите или техните наследници).

* Дирекция „Авторско право и сродните му права“ при Министерството на културата напомня, че със Заповед № РД-379/29.05.2018 г. на министъра на културата от сценичните институти в областта на театралното и музикално изкуство, второстепенни разпоредители на средства към Министерството на културата, се изисква да предоставят текущо официална писмена информация за начина на уреждане на авторските права за премиерните спектакли. Информацията се пре-

доставя под формата на стандартизиран информационен фиш, улесняващ изготвянето ѝ, който следва да бъде изпращан на хартия или по електронната поща до дирекцията в 30-дневен срок преди премиерната дата на спектакъла.

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

Дирекция „Авторско право и сродните му права“

